

V. Pospíšil

SVĚTOVÉ PROBLÉMY
MĚNOVÉ

1027.
SBÍRKA PŘEDNÁŠEK
pořádaných
ČESKOU SPOLEČNOSTÍ NÁRODOHOSPODÁŘSKOU
v období 1936-37.

III.

SVĚTOVÉ PROBLÉMY MĚNOVÉ

Přednesl
JUDr. VILÉM POSPÍŠIL
dne 16. listopadu 1936.

Cena Kč 4.50.

V PRAZE 1936.

Nákladem České společnosti národohospodářské.
V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče, Praha-Příkopy 24.
Tiskem Pražské akciové tiskárny.

207/38 F 1624

ZF 276

I.

Od 25. a 26. září t. r. dostaly se věci měnové do popředí veřejného zájmu. Zájem ten liší se v nejednom směru příznivě od zájmových vln posledních let o tyto problémy. Východiskem jest devaluace francouzského franku, provázena koordinacním prohlášením vlád tří nejdůležitějších peněžních trhů světa, Anglie, Francie a Spojených států severoamerických. Deklarace ta, zahajující akci měnové stabilisace a uvolňování překážek mezinárodního obchodu, měla velmi silný ohlas ve veřejnosti světa a vzbudila naději, že bude mezníkem nového období v poválečném vývoji hospodářském a finančním. Myšlenkový stav, jehož výsledkem jsou tyto události, připravoval se ponenáhlu a přímější popudy k němu v oblasti mezinárodní spolupráce sahají již k počátku roku loňského, jak později uvedu.

Thema, kterým je označena moje dnešní úvaha, jest příliš obsáhlé, než aby je bylo možno vyčerpati v jejím rámci. Omezím ji na sledování vývoje *měnového společenství mezinárodního*, jak se vytvářelo v hlavních kusech a souvislostech po válce, abych se pak pozastavil u výhledu na jeho vývoj příští.

Vývoj dosavadní lze dělit na tři hlavní období:

Prvé je obdobím přerušného mezinárodního společenství měnového válkou, které můžeme vésti do stabilisace anglické libry r. 1925; druhé je obdobím znovubudování tohoto společenství mezi rokem 1925 až do jeho opětovného zhroucení, vyvolaného opuštěním zlatého standardu Anglií na podzim roku 1931; třetí období jde odtud — v naději, že budoucnost nebude tuto klasifikaci korigovati — do konce září t. r., kdy bylo znovu zahájeno opětné budování tohoto společenství. V každém z těchto tří období možno rozeznávati jednotlivé fáze. Tak na př. v období prvé fázi sahající k mezinárodní stabilisaci rakouské měny s autonomním stabilizačním postupem Československa a pak fázi vyznačenou postupnými dalšími stabilisacemi v poměru ke zlatu, až dotud, kdy byl akci položen široký základ návratem Anglie ke zlaté měně v r. 1925. V dalším období můžeme také rozeznávati stadium pokračování v stabilisacích a v připoutávání ke zlatu dalších měn, z nichž nejvýznačnější byla úprava měny francouzské z r. 1928 s následujícím stadiem, bohužel nedlouhým, v němž zlatá měna zase fungovala. Bude

snad pochopitelným, jestliže při svém nástupu jako někdo, kdo měl jistou účast na mezinárodních poradách a akcích, které zasahovaly do sledovaného námi vývoje v okruhu Společnosti národů, budu přihlídati k dílu Společnosti národů na tomto poli. Stalo se sice v posledních dobách tak trochu módou — tato slova jsem měl napsána dříve, než jich užil ministr Eden v poslední své řeči — podceňovati význam S. N. Není mým oborem obírat se oblastí politickou, — ale pro oblast finanční a hospodářskou, kterou tam mám příležitost již po léta přímo sledovati, chtěl bych konstatovati, že v ní organizace Společnosti národů vykonala mnoho ideové a praktické práce a přispěla význačně k probádání a osvětlení mnohých otázek v mimořádně spleťtých poměrech poválečných.

Česká národohospodářská společnost byla vedena myšlenkou, aby letošní cyklus přihlížel k problematice světové krise hospodářské. Pojednávání o současných otázkách měnových ani jinak není možné. Myslím, že bude účelno, jestliže předem, před bližším rozbořem světových otázek měnových v jejich poválečném vývoji, osvěžíme si stručným pohledem sled mezinárodně rozhodujících událostí a dějů, které krisi předcházely a v jejím příchodu a v jejím průběhu podstatnou roli hrály.

II.

Výrobní vzepětí válečné doby zasáhlo mocnými přesuny ve výrobních základnách do struktury světového hospodářství. Bylo to hlavně podstatné zvýšení autarkní výrobní kapacity vzrostlé z výroby válečného materiálu, dále rozšíření a zintenzívnění obilní a surovinové produkce zemí zámořských, kapitálový rozmach Spojených států, veliké zadlužení Evropy do nich, buď za dodávky válečné, buď za vyživovací akce poválečné, hlad po zboží prvých poválečných let, cenové fluktuace, prudké hospodářské a finanční nesnáze z teritoriálních změn v Evropě, prudké kolísání měn a zejména katastrofální měnový vývoj zemí poražených.

V r. 1920 zahajuje činnost Společnost národů a první starostí vedoucích činitelů, seskupených okolo ní je akce, směřující k položení základů k obnovení měnové stability. Akce byla zahájena světovou finanční konferencí v Bruselu na podzim 1920 a z ní vyplynuvší organizací hospodářsko-finanční služby Společnosti národů s Hospodářským a Finančním komitétem. Světové mínění přenášelo se celkem optimisticky přes důsažnost strukturálních změn hospodářských i přes otázky, jak daleko může jíti vliv poválečného břemene dluhového na utváření platebních bilancí, na pohyby zlata a důsledky toho. Tento optimismus ovládal hlavně kruhy politické. V některých hospo-

dářských kruzích odborných projevoval se jistý skepticismus již v době mírové konference. Význačné na př. byly tu rozборы Keynesovy o hospodářských důsledcích války a míru a rozборы Casselovy o problému zlata. Pamětihodny jsou některé diplomatické podněty Anglie vůči Spojeným státům americkým z r. 1920, aby s ní vzaly v úvahu škrtnutí válečných dluhů. Politická konference Janovská z popudu Lloyda George svolaná, snažila se hlavně o zapojení Sovětského Ruska do hospodářského společenství ostatního světa, nepřinesla však zmýšlené konvence, nýbrž jen resoluce o předpokladech zotavení mezinárodních styků obchodních a finančních. Resoluce finanční pojednávaly o problémech inflace a deflace, vývoji zásob měnového zlata o vlivu toho na ceny a souvisle s tím o problému nemírného kolísání kupní síly zlata. Na této konferenci, jejichž finančně odbornou práci v podstatě určovali činitelé vedoucí finanční odbor Společnosti národů, položeny pod vedením Anglie s jejím úsilím udržeti její posici, jako hlavního peněžního trhu světa, základy k pozdějším akcím Společnosti národů a jejího Finančního komitétu za stabilisací některých měn evropských (rakouské a maďarské a v dalším sledu bulharské, řecké, estonské a gdánské). Akce tyto zahajují se v r. 1923 za situace, která v sobě měla již všechny složky budoucího zhroucení, ale mělo ještě dlouho trvati, než se jejich souvislosti a dosah staly v okruhu velké mezinárodní politiky dosti viditelnými a než důsledky jejich přemohly tu fatální a v podstatě nevysvětlitelnou akční váhavost hromadných útvarů, najíti střed mezi úzce chápanými zájmy jednotlivými a potřebami obecnějšího a trvalejšího prospěchu. Byl to přímo tragický rys mezinárodního vývoje měnového, že se dopracoval rozhodných, ve světle potomních událostí správných akcí velmi vlekle a že s nimi přicházel pozdě.

III.

Velmi pádně se to projevilo v oboru *reparací a mezinárodního zadlužení*. Reparační problém ležel po desetiletí na světových, zejména evropských poměrech politických, hospodářských, finančních i sociálních jako mrak, především tím, že suma reparací zůstala při mírovém jednání otevřena a že tak dlouho nedošlo k jejímu definitivnímu upravení. A politické dluhy válečné nejsou upraveny podnes. Patřil jsem k těm, kteří se na problém poválečného zadlužení dívali velmi vážně ještě v dobách, kdy jeho váha se neprojevovala tak zřejmě, poněvadž širší veřejnosti pravý stav věci byl zastírán předkrisovým vzmachem úvěrové činnosti peněžního trhu Spojených států severoamerických. Přesto, že není ještě dlouhého odstupu, myslím, že je možno říci, že lvi podíl na tom tak volném tempu

KNIHOVNA
MINISTERSTVA